

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОДІЛЬСЬКИЙ СПЕЦІАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛЕДЖ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ КИЇВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
Кафедра корекційної педагогіки та інклюзивної освіти
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА АКАДЕМІЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCLAWIU
WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI (BYDGOSZCZ)
KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II (LUBLIN)
PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA WSCHODNIOEUROPEJSKA W PRZEMYŚLU
JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCHBUĎĚJOVICÍCH
TECHNICKÁ UNIVERZITA V KOŠICIACH (KOŠICE)
БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД ГРОМАДСЬКОЇ
ДИПЛОМАТІЇ»

*Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в
умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму*

**Матеріали V Міжнародної
науково-практичної конференції**

УДК 378:364.3

Головний редактор:

ТРИПАК Мар'ян Миколайович, заслужений працівник освіти України, кандидат економічних наук, доцент, директор Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу.

Заступник головного редактора:

ГУМЕНЮК Ірина Леонтіївна, кандидат економічних наук, заступник директора з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу.

Редакційна колегія:

Anetta Zielińska, Dr hab. Prof.; **Кашуба С.**, Dr hab. Prof.; **Іващук І.О.**, доктор економічних наук, професор; **Шеремет М.К.**, доктор педагогічних наук, професор; **Кириленко О.П.**, доктор економічних наук, професор; **Язлюк Б.О.**, доктор економічних наук, професор; **Лучик В.Є.**, доктор економічних наук, професор; **Скрипник А.Ю.**, доктор історичних наук, доцент; **Комарницький О.Б.**, доктор історичних наук, професор; **Вацлавський О.І.**, кандидат економічних наук; **Гераймович В.Л.**, кандидат економічних наук, доцент; **Федорчук В.М.**, кандидат психологічних наук, доцент; **Слободян В.Д.**, кандидат економічних наук, доцент; **Кушнір Л.А.**, кандидат економічних наук, доцент; **Тимків А.О.**, кандидат економічних наук; **Коркушко О.Н.**, кандидат економічних наук, доцент; **Годнюк І.В.**, кандидат економічних наук, доцент; **Бачинська О.М.**, кандидат економічних наук; **Киселюк М.П.**, кандидат технічних наук; **Присакар В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Топорівська Я.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Шевчук О.В.**, кандидат педагогічних наук; **Палилюцько О.М.**, кандидат історичних наук; **Марчак Т.А.**, кандидат філологічних наук; **Комарницька Л.М.**, кандидат філологічних наук; **Прокопишин О.С.** кандидат економічних наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу (протокол № 5 від 31 травня 2021 р.)

Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. м. Кам'янець-Подільський: Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. 2021. 354 с.

ISBN 978-966-654-639-8

Збірник містить матеріали V міжнародної науково-практичної конференції «Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму», яка відбулася 27-28 травня 2021 р. (Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, м. Кам'янець-Подільський), з актуальних питань сучасної економічної науки, освіти та соціальної реабілітації в умовах інклюзії.

Відповідальність за висвітлений матеріал у публікаціях несуть автори наукових праць.

© Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, 2021

Удич Зоряна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
керівник інклюзивно-ресурсного центру
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

СКЛАДОВІ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Інклюзивна освіта – це підґрунтя доступного та відкритого суспільства, це свідчення соціальної зрілості суспільства, його здатності прийняти різноманіття людського існування і створити усі умови для соціалізації, навчання, активної комунікації, самовираження, самореалізації, самоствердження та самообслуговування осіб із порушенням розвитку чи тимчасовим порушенням стану здоров'я [1, с. 9].

Інклюзивний підхід до організації освітнього середовища для національної системи освіти є відносно новим. Завдяки вивченню зарубіжного досвіду, удосконаленню законодавчої та нормативно-правової бази України, організації додаткового навчання педагогічних кадрів, поглиблення та розширення змісту підготовки майбутніх педагогів, створення інклюзивно-ресурсних центрів, введення посади асистентів вчителя/вихователя та самої дитини, спрямування субвенції з державного бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, підтримці та заохоченню відповідної діяльності громадських організацій можемо вже сьогодні узагальнювати перші результати впровадження інклюзії в національну систему освіти. Та, попри позитивні зрушення у впровадженні інклюзивної освіти в Україні, є ще чимало перешкод, бар'єрів та викликів, які необхідно долати.

Зокрема, організація якісного інклюзивного освітнього середовища, у якому б були створені усі умови як для гармонійного розвитку особистості здобувача освіти, так і для професійного самовираження педагогів, а також партнерської взаємодії усіх учасників едукативного процесу та батьків.

Під інклюзивним освітнім середовищем розуміємо комплекс освітніх послуг закладу освіти, що передбачає створення умов, сукупність впливів, способів та засобів, залучення необхідних зовнішніх ресурсів, фахівців інших галузей з метою формування в учнів необхідних компетентностей для подальшої життєдіяльності відповідно до їхніх потреб та можливостей.

У структурі інклюзивного середовища закладу освіти виділяємо окремі компоненти: *змістовий компонент* – визначає мету та функції інклюзивного середовища закладу освіти, цінності, які лежать в основі її філософії; *соціально-просторовий компонент* – зумовлює ролі всіх учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, педагогів, батьків, суспільних інституцій); визначає зміст соціально-психологічного клімату інклюзивного закладу освіти, вимоги до

предметно-просторового середовища; *процесуальний компонент* – представляє принципи функціонування інклюзивного середовища у закладі освіти, етапи його розвитку та становлення необхідний для цього засоби, ресурси, інструментарії (лінза інвалідності, індекс інклюзії); *діяльнісний компонент* – передбачає систему взаємодії, співтворчості учасників навчально-виховного процесу; стихію як силу, що захоплює та управляє, програмує поведінку учасників середовища; визначає простір можливостей (ніши), що дозволяє суб'єктам освіти задовольняти свої інтелектуальні, комунікаційні, творчі та інші потреби саморозвитку і самореалізації; *результативний компонент* – встановлює проміжні та кінцеві результати функціонування інклюзивного середовища закладу освіти відповідно до виокремлених критеріїв, показників, рівнів та типів середовища [2, с. 131].

Середовищний підхід у впровадженні інклюзивної освіти в систему має передбачати реалізацію конкретних принципів, які відображають цінності інклюзивної освіти. Однак до сьогодні зміст та перелік цих принципів остаточно не з'ясовано, хоча є перші спроби виділити та проаналізувати їх, зокрема у працях вітчизняних дослідників О. Сакалюк (2016), І. Сухіної (2015 та ін. Пропонуємо дещо розширити ці принципи із врахуванням специфіки організації інклюзивного навчання:

– *загальнопедагогічні принципи*: домінування гуманістичних цінностей; забезпечення якісної освіти; пріоритет особистості учня та повага до його потреб в едукативному процесі освітнього закладу; врахування індивідуальних можливостей та вікових особливостей учнів; створення умов для самовизначення та самореалізації усіх учнів, отримання ними життєвого досвіду; адаптація та модифікація середовища до потреб та можливостей учнів; забезпечення високої функціональності середовища; опір на успіх; розвивальний характер ы функціональність середовища; співпраця школи із суспільними інституціями; створення умов для постійного професійного зростання педагогічних кадрів школи; керованість і структурність середовища інклюзивної школи; налагодження ефективної комунікації у системі «учень-учитель», «учень-учні»; створення оптимальних умов навчання та розвитку усіх учнів;

– *інклюзивні принципи*: доступ до якісних освітніх послуг незалежно від статусу учня (наявність у нього психофізичних порушень чи їх відсутність); визнання і враховування потреб учнів відповідно до нозологій; командний підхід в організації інклюзивної системи навчання, залучення різнофахових спеціалістів (медиків (за напрямком), соціальних працівників, реабілітологів, дефектологів, логопедів та ін.); залучення батьків як рівноправних партнерів; забезпечення інформаційним супроводом та засобами навчання з урахуванням сенсорних можливостей учнів; надання додаткової допомоги у реабілітації, корекції, соціалізації, психологічній адаптації учням з інвалідністю; насиченість культурно-значущими об'єктами; смислова впорядкованість;

– *специфічні принципи*: безпеки середовища; рівноправне користування об'єктами середовища і малі фізичні зусилля при цьому; право на помилку та

можливість її виправити у будь-якій сфері діяльності учня в системі школи; занурення в систему соціальних стосунків; оптимальне облаштування пришкольньої ділянки; врахування компенсаторних і допоміжних засоби від час формування доступного середовища; профілактика гіперопіки, залежності від благодійних фондів/організацій; відкритість, гнучкість, динамічність і незавершеність середовища.

Відзначимо, що до основних складових інклюзивного середовища закладу освіти відносимо: 1) архітектурну доступність та безпечність пересування закладом освіти та його прилеглими територіями; 2) команду психолого-педагогічного супроводу, яка забезпечує реалізацію індивідуального плану розвитку здобувача освіти, розумне пристосування, адаптацію, модифікацію щодо змісту, форм, методів навчання, предметно-просторового оточення та ін.; 3) налагоджену партнерську взаємодію із усіма батьками неповнолітніх здобувачів освіти, залучення батьків дитини із особливими освітніми потребами до співпраці; 4) забезпечення якісним асистентським супроводом (за потреби); 5) організаційну культуру закладу освіти, яка передбачає ціннісні установки у комунікації та взаємодії усіх учасників освітнього процесу; 6) співпраця із інклюзивно-ресурсним центром; 7) сформовану інклюзивну компетентність педагогічних кадрів, постійне її удосконалення. Зазначимо, що даний перелік не вичерпує усіх складових і потребує подальшого доопрацювання.

Визначальними функціями предметно-просторового середовища інклюзивного закладу освіти є: *світоглядна* – формування ціннісних, моральних, духовних, естетичних установок; *едукаційна*, яка складається із *навчальної* – засвоєння наукових знань, *виховної* – передача вихованцям соціального досвіду, знань, орієнтацій, норм і ролей, умінь і навичок, необхідних для моральної життєдіяльності, *розвивальної* – формування мислення, уяви, фантазії, життєвих компетентностей; *орієнтувальна* – надання інформації про можливості середовища, переміщення у просторі закладу, доступних для цього обладнання, повідомлення правил та етикету взаємодії учасників закладу, вимог до поведінки із предметами; *мотиваційна* – стимулювання до взаємодії усіх учасників освітнього закладу, самовираження, самопрезентації, здійснення особистого внеску у досягнення школи, її рейтинг; *іміджева* – створення первинного уявлення про особливості закладу; *здоров'язберігальна* – збереження психофізичного та емоційного здоров'я учнів та педагогів; *організаційна* – створення умов для проведення навчального процесу та виховних заходів; *споживча* – вільний доступ до усіх предметно-просторових рішень та можливість довільного користування ними усіма учасниками освітнього закладу; *комунікативна* – налагодження комунікації між учасниками освітнього закладу; *рекреаційна* – забезпечення умовами якісного дозвілля, відпочинку, психофізичного відновлення [3, с. 88-89].

Таким чином, освітнє середовище складається із багатьох аспектів: доступності та безпечності предметно-просторового простору; професійності

педагогічного колективу та менеджерів закладу освіти; налагодженої взаємодії у середині команди психолого-педагогічного супроводу та із інклюзивно-ресурсним центром, батьками особи із особливими освітніми потребами; ціннісних орієнтацій здобувачів освіти; психофізичних можливостей, сформованих життєвих компетентностей та мотиваційного спрямування особи із особливими освітніми потребами.

Література:

1. Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Матеріали I Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.) / Упор. Удич З.І. Тернопіль: ТНПУ, 2021. 225 с.
2. Удич З. Середовищний підхід у впровадженні інклюзивної освіти в середній загальноосвітній школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2017. № 3. С. 127-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2017_3_19.
3. Удич З.І. Формування предметно-просторового середовища інклюзивного освітнього середовища. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. №1 (85). С. 85-96.

Білик Олена
кандидат технічних наук,
доцент кафедри технології хлібопекарських і кондитерських виробів
Національного університету харчових технологій України,
м. Київ, Україна

Файн Альбіна
викладач навчальних дисциплін природничого циклу,
кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ: КРОССЕНС

Впровадження інноваційних педагогічних технологій дозволяє вирішувати проблеми розвиваючого, диференційованого, критичного та особистісно-орієнтованого навчання. Здобувачі освіти навчаються думати, творити, дискутувати, висловлювати свою точку зору і захищати її. Все це допомагає